

Chambre des Représentants

SESSION 1969-1970.

10 FÉVRIER 1970.

PROPOSITION DE LOI

complétant la loi du 29 mai 1959 modifiant la législation relative à l'enseignement gardien, primaire, moyen, normal, technique et artistique en vue d'accorder le libre choix du cours de morale ou de religion à partir de l'âge de 18 ans.

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE L'ÉDUCATION NATIONALE ⁽¹⁾,
PAR M. MAGNEE.

MESDAMES, MESSIEURS.

Votre Commission a examiné le 16 décembre 1969 et le 13 janvier 1970, la présente proposition de loi. L'auteur a, dans une brève introduction, exposé les motifs qui l'avaient incité à introduire sa proposition.

Il reprend les arguments utilisés au Sénat lors de la discussion de la proposition de loi du sénateur Van Cauwenberghe tendant à accorder le droit de vote aux élections communales, aux Belges ayant atteint l'âge de 18 ans et

⁽¹⁾ Composition de la Commission :

Président : Mme Craeybeckx-Orij.

A. — Membres : M. Blanckaert, Mme Craeybeckx-Orij, MM. Eneman, Magnée, Otte, Remacle, Swaelen, Verroken. — De Keuleneir, Denis, Mme Groesser-Schroyens, MM. Hurez, Lacroix, Lamers, Lauwereins. — Claes (A.), Delforge, Grootjans, Gustin, Sprockeels. — Coppieters, Verduyn. — Perin.

B. — Suppléants : MM. Henckens, Nothomb, Van Raemdonck, Mme Verlact-Gevaert. — MM. Baudson, Close, Mathys, Van Hoorick. — Cantillon, Defraigne, Hubaux. — Vansteenkiste. — Laloux.

Voir :

508 (1969-1970) :

- N° 1 : Proposition de loi.
- Nos 2 et 3 : Amendements.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1969-1970.

10 FEBRUARI 1970.

WETSVOORSTEL

tot aanvulling van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de wetgeving betreffende het bewaarschoolonderwijs, het lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs, waarbij de vrije keus tussen de lessen in moraal en de lessen in godsdienst vanaf de leeftijd van 18 jaar wordt ingevoerd.

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE NATIONALE OPVOEDING ⁽¹⁾,
UITGEBRACHT DOOR DE HEER MAGNEE.

DAMES EN HEREN.

Het onderhavige wetsvoorstel werd op 16 december 1969 en 13 januari 1970 door uw Commissie besproken. Eerst zette de auteur in het kort uiteen wat hem ertoe aangezet had dit voorstel in te dienen.

Hij voerde daarbij de argumenten aan die naar voren waren gebracht tijdens de bespreking in de Senaat van het wetsvoorstel van senator Van Cauwenberghe, dat ertoe strekt aan de Belgen die de leeftijd van 18 jaar bereikt heb-

⁽¹⁾ Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : Mevr. Craeybeckx-Orij.

A. — Leden : de heren Blanckaert, Mevr. Craeybeckx-Orij, de heren Eneman, Magnée, Otte, Remacle, Swaelen, Verroken. — De Keuleneir, Denis, Mevr. Groesser-Schroyens, de heren Hurez, Lacroix, Lamers, Lauwereins. — Claes (A.), Delforge, Grootjans, Gustin, Sprockeels. — Coppieters, Verduyn. — Perin.

B. — Plaatsvervangers : de heren Henckens, Nothomb, Van Raemdonck, Mevr. Verlact-Gevaert. — de heren Baudson, Close, Mathys, Van Hoorick. — Cantillon, Defraigne, Hubaux. — Vansteenkiste. — Laloux.

Zie :

508 (1969-1970) :

- N° 1 : Wetsvoorstel.
- Nos 2 en 3 : Amendementen.

H. — 204.

rappelle que dans l'évolution de notre société, le problème des jeunes prend une place de plus en plus importante.

Tous ceux qui sont en contact avec les jeunes sont unanimes pour constater qu'un désir de participation dans la société les anime davantage que leurs aînés. Mûris plus tôt, sous les effets d'une scolarité prolongée, et par l'information des mass-média, les jeunes aspirent plus vite à une plus grande liberté.

Devant ce problème des jeunes, toute notre société doit se sentir concernée; les gouvernants et le Parlement doivent non seulement se poser des questions mais également s'efforcer de rencontrer les aspirations de la jeunesse.

Dès lors que le Parlement a accordé le droit de vote à 18 ans pour les élections communales, ne conviendrait-il pas d'octroyer les mêmes droits sur le plan philosophique et spirituel?

Or, actuellement, le choix du cours de morale ou de religion est du ressort des parents ou de ceux qui ont la garde de l'enfant. Il convient d'accorder, dès l'âge de 18 ans, le droit aux jeunes de faire un choix personnel dans ce domaine où ils sont intimement concernés.

Discussion générale.

Un membre de la Commission se déclare entièrement d'accord avec l'auteur de la proposition mais désire cependant poser trois questions concrètes :

1° Les jeunes étant juridiquement mineurs jusqu'à 21 ans, la proposition est-elle compatible avec les dispositions relatives à la minorité ?

2° Le choix du cours de morale ou de religion aura-t-il une portée réelle ? Les jeunes quittent théoriquement l'enseignement secondaire à 18 ans, et il n'y a pas, à l'heure actuelle, de choix possible dans l'enseignement post-secondaire.

3° Cette mesure, si elle était d'application, ne créerait-elle pas de contestation, parmi les étudiants d'un même établissement, entre ceux qui auraient atteint l'âge de 18 ans et les autres ?

A ces trois questions il est répondu comme suit par l'auteur de la proposition :

1° Pour s'affilier à un parti politique, par exemple, le jeune de 18 ans n'a pas besoin de l'autorisation de ses parents. On peut constater également que bien des parents accordent, même avant cet âge, plus de liberté et de responsabilité à leurs enfants. D'autre part, la proposition ne tend pas à modifier le statut juridique des jeunes gens.

2° De nombreux jeunes de 18 ans fréquentent encore l'enseignement secondaire.

3° On ne peut prévoir dès maintenant s'il y aura des contestations. D'autre part, les mêmes difficultés existent actuellement entre ceux qui ont le droit de vote et les autres.

Le Ministre de l'Education nationale (secteur français) propose un amendement qui reporte le libre choix au-delà du secondaire ou dans l'enseignement supérieur; il craint en effet que les élèves ayant été retardés dans leurs études n'obligent les établissements scolaires à tenir une comptabilité délicate. La Commission du Pacte scolaire étudie d'ailleurs l'opportunité d'une option entre la religion ou la morale.

ben, het recht toe te kennen deel te nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen en herinnerde eraan dat het probleem van de jongeren in de ontwikkeling van onze samenleving een steeds belangrijker plaats gaat innemen.

Al wie met jongeren omgaat, is het er over eens dat zij, meer dan de ouderen, wensen deel te nemen aan het gemeenschapsleven. Dank zij de verlengde leerplicht en de voorlichting via de massamedia zijn de jongeren vroeger rijp en willen zij vlugger een grotere vrijheid veroveren.

Dit jongerenprobleem moet de aandacht van onze gehele samenleving hebben; de bewindslieden en het Parlement moeten ten deze niet alleen zichzelf vragen stellen, maar moeten ook iets doen om aan dat streven van de jeugd tegemoet te komen.

Nu het Parlement de stemgerechtigde leeftijd voor de gemeenteraadsverkiezingen op 18 jaar gebracht heeft, rijst de vraag of dezelfde rechten ook niet op het levensbeschouwelijke en geestelijke terrein toegekend dienen te worden.

Vandaag de dag moet de keuze tussen de lessen in zedenleer en die in godsdienst worden bepaald door de ouders of door hen die de zorg voor de kinderen hebben. Het recht van de jongeren om een persoonlijke keuze te doen in een aangelegenheid, waarbij zij nauw betrokken zijn, dient hun op achttienjarige leeftijd toegekend te worden.

Algemene bespreking.

Een lid treedt ten volle de zienswijze van de auteur van het wetsvoorstel bij, maar wenst drie concrete vragen te stellen :

1° Strookt het voorstel met de bepalingen inzake minderjarigheid, aangezien de jongeren in rechte minderjarig zijn tot 21 jaar ?

2° Zal de keuze tussen de lessen in moraal of godsdienst wel iets wezenlijks opleveren ? In theorie verlaten de jongeren het secundair onderwijs op 18-jarige leeftijd en vooralsnog is in het post-secondair onderwijs geen keuze mogelijk.

3° Zal die maatregel, indien hij wordt toegepast, geen wrijvingen veroorzaken onder de leerlingen van een zelfde inrichting, nl. tussen degenen die 18 jaar zijn en degenen die het niet zijn ?

Op die drie vragen antwoordt de indiener van het voorstel het volgende :

1° Om b.v. bij een politieke partij aan te sluiten, heeft de jongere van 18 jaar geen machtiging van zijn ouders nodig. Het is zo dat heel wat ouders zelfs vóór die leeftijd meer vrijheid en verantwoordelijkheden aan hun kinderen geven; bovendien heeft het wetsvoorstel niet tot doel de rechtstoestand van de jongeren te wijzigen.

2° In het secundair onderwijs zijn er nog vele jongelui van 18 jaar.

3° Op dit ogenblik kan niet voorzien worden of er wrijvingen zullen ontstaan. Anderzijds bestaan dezelfde moeilijkheden thans echter tussen degenen die stemgerechtigd zijn en de anderen.

De Minister van Nationale Opvoeding (Franse sector) stelt een amendement voor, waarbij de vrije keuze uitgesteld wordt tot na het secundair onderwijs of tot in het hoger onderwijs; hij vreest er immers voor dat de leerlingen die in hun studie achterop zijn geraakt, de schoolinrichtingen zullen verplichten tot discretie. De Commissie voor het Schoolpact houdt zich trouwens bezig met de vraag of de keuze tussen godsdienst en zedenleer wel opportuun is.

Un membre de la Commission fait remarquer que si l'on suivait le Ministre, la proposition serait repoussée. Ses remarques ne sont d'ailleurs pratiquement valables que pour l'enseignement normal.

Un autre membre constate que la présente proposition est fondée sur le libre choix selon l'âge, tandis que l'amendement du Ministre préconise le libre choix d'après la catégorie d'enseignement. En conséquence, il demande le renvoi de la proposition pour avis à la Commission du Pacte scolaire, d'autant plus que la loi du 29 mai 1959 est modifiée, notamment en ce qui concerne l'enseignement normal.

Il souhaite élargir la portée de la proposition en accordant le libre choix dans tous les établissements de l'enseignement secondaire.

Un membre fait alors observer que l'enseignement officiel doit accueillir tous les jeunes gens, tandis que l'enseignement libre n'accepte que ceux qui suivent le cours de religion.

Il est souligné que si la suggestion du libre choix dans l'enseignement secondaire était appuyée, la Commission du Pacte scolaire devrait être consultée.

Le Ministre fait remarquer qu'il n'est tenu d'interroger la Commission du Pacte scolaire que sur les projets et non sur les propositions. Il retire son amendement proposant le choix du cours de religion ou de morale dans l'enseignement post-secondaire, ou dans l'enseignement supérieur. Cependant, la Commission propose que le Ministre prépare un amendement complétant le texte de la présente proposition de loi.

Un commissaire estime que la proposition est pseudo-progressiste, car les jeunes traversent une crise bien avant l'âge de 18 ans; une mesure vraiment progressiste consisterait à permettre aux élèves de faire leur choix plus tôt.

Un autre membre est d'avis que dans 80 % des cas, le choix continuera à dépendre du milieu familial, mais que la proposition aura toutefois l'avantage de faire réfléchir les jeunes de 18 ans sur un choix fondamental.

Discussion des articles.

1° M. Coppieters propose de remplacer, à la dernière ligne de l'article unique, l'âge de 18 ans par celui de 17 ans.

En fixant à 17 ans l'âge du libre choix, on permet à la quasi-totalité des jeunes de dernière année de choisir.

La Commission estime cependant que si l'on fixe à 18 ans l'âge de l'émancipation politique, il est logique de s'en tenir au même âge pour le choix du cours de morale ou de religion. Il ne faut pas considérer le nombre de bénéficiaires, mais bien le nouveau droit accordé « in abstracto ».

Le Ministre adopte le point de vue de la Commission. L'amendement est retiré.

2° M. Otte propose, dans un amendement à l'article unique, de remplacer les mots « est du ressort exclusif de l'élève » par les mots « peut être fait par l'élève ».

L'auteur de la proposition s'oppose à cet amendement. Ce serait dénaturer le droit accordé aux jeunes gens car, selon lui, il s'agit d'un droit et non d'une faculté.

Een lid merkt op dat, indien de Minister wordt gevolgd, het voorstel zal worden verworpen. Zijn opmerkingen gelden overigens nagenoeg alleen voor het normaalonderwijs.

Een ander lid constateert dat dit voorstel steunt op de vrije keuze volgens de leeftijd, terwijl het amendement van de Minister de vrije keuze volgens de categorie van onderwijs voorstaat. Derhalve vraagt hij dat het voorstel voor advies verzonden wordt naar de Commissie voor het Schoolpact, te meer daar een wijziging wordt gebracht in de wet van 29 mei 1959, met name wat het normaalonderwijs betreft.

Hij wenst de draagwijdte van het voorstel te verruimen door de vrije keuze te verlenen in alle inrichtingen voor secundair onderwijs.

Een lid merkt vervolgens op dat het officieel onderwijs alle jongelui moet opnemen, terwijl het vrij onderwijs alleen degenen opneemt die godsdienst volgen.

Er wordt op gewezen dat, als de suggestie inzake de vrije keuze in het secundair onderwijs wordt gesteund, de Commissie voor het Schoolpact geraadpleegd zou moeten worden.

De Minister verklaart dat hij die Commissie slechts moet raadplegen voor ontwerpen en niet voor voorstellen. Hij trekt zijn amendement in verband met de vrije keuze van godsdienst of zedenleer in het post-secundair, resp. hoger onderwijs in. De Commissie stelt echter voor dat de Minister een amendement opstelt ter aanvulling van de tekst van dit wetsvoorstel.

Een lid meent dat het voorstel pseudo-progressistisch is, daar de jongeren reeds heel wat vóór hun 18 jaar een crisis doormaken; een werkelijk progressistische maatregel zou de leerlingen hun keuze vroeger laten doen.

Een ander lid is van mening dat de keuze in 80 % van de gevallen nog van het gezinsmilieu zal blijven afhangen, doch dat het voorstel het voordeel biedt de jongeren van 18 jaar te doen nadenken over een fundamentele keuze.

Bespreking van de artikelen.

1° De heer Coppieters stelt voor om op de laatste regel van het enig artikel de leeftijd van 18 jaar door die van 17 jaar te vervangen.

Als men de leeftijd van de vrije keuze op 17 jaar vaststelt, krijgen bijna alle jongeren van het laatste jaar de mogelijkheid om te kiezen.

De Commissie acht het echter logisch, nu de leeftijd inzake politieke emancipatie op 18 jaar is vastgesteld, dezelfde leeftijd te stellen op de keuze van de lessen in zedenleer of godsdienst. Niet met het aantal rechthebbenden, doch met het toegekende nieuwe recht « in abstracto » moet rekening worden gehouden.

De Minister neemt de zienswijze van de Commissie aan. Het amendement wordt ingetrokken.

2° De heer Otte stelt in een amendement op het enig artikel voor de woorden « komt uitsluitend toe aan de leerling » door de woorden « kan gedaan worden door de leerling » te vervangen.

De indiener van het wetsvoorstel verzet zich tegen het amendement. Het zou neerkomen op een ontwaarding van het recht dat aan de jongeren wordt toegekend, omdat het hier naar zijn mening om een recht en niet om een mogelijkheid gaat.

L'amendement est retiré car, substituant au droit exclusif de l'élève un droit partagé avec les parents, il eût engendré des conflits familiaux sans prévoir d'autorité supérieure capable de les résoudre.

Il est évident que le droit accordé d'exercer le choix à 18 ans n'est pas partagé avec les parents. Cependant, il est proposé de supprimer l'adjectif « exclusif », jugé pléonastique et qui aurait pu donner l'impression que la nouvelle disposition était agressive vis-à-vis des parents, voire inciter l'élève à agir contre eux.

Or, le législateur, dans ce cas, s'est laissé guider par la considération que l'élève, devenu adulte, doit prendre lui-même sa décision.

L'article unique, moyennant la suppression du mot « exclusif », est adopté par 12 voix contre 2 et 3 abstentions.

3e Le Gouvernement a déposé un amendement ajoutant un article 2 (nouveau) (Doc. n° 508/3).

Cet amendement tend à compléter le texte de la proposition en faveur des élèves de l'année psycho-pédagogique des écoles officielles de l'enseignement normal primaire et de ceux des écoles officielles de l'enseignement normal moyen.

Le Ministre déclare que cet amendement tend à assurer la liberté totale de choix pour les catégories précitées et que cette liberté implique la faculté de suivre, soit les cours de religion, soit ceux de morale, ou celle de ne suivre aucun de ces cours. Cette faculté est octroyée aux élèves personnellement.

La discussion de cet amendement gouvernemental n'a pas donné lieu à un débat sur le fond, car ce débat découle logiquement de l'examen par la Commission de l'article unique. Par contre, certains membres ont posé la question de savoir si l'amendement gouvernemental relevait de la compétence de la Commission permanente du Pacte Scolaire. Dans l'affirmative, doit-elle en être saisie et dans la négative, n'y a-t-il pas lieu de modifier l'intitulé de la proposition de loi ?

Le Ministre fait observer que si l'enseignement normal relève en général de la loi du 29 mai 1959, le champ d'application de l'article 8 de cette loi, qui traite précisément du libre choix, s'applique seulement à l'enseignement normal primaire, à l'exclusion de l'année psycho-pédagogique de l'enseignement normal primaire.

Le système du libre choix prévu à l'article 8 précité n'a pas cours dans l'enseignement normal moyen.

L'amendement ne modifie pas la loi de 1959, mais la complète.

Abstraction faite de l'amendement gouvernemental, certains membres se demandent s'il n'y a pas lieu de consulter la Commission permanente du Pacte scolaire en raison du fait, d'une part, que l'enseignement normal en tant que tel, relève de la loi du 29 mai 1959, et d'autre part, que l'article unique de la proposition modifie cette loi.

Le Ministre précise que la consultation de la Commission permanente ne s'impose que si une modification essentielle est apportée à la loi de 1959.

Les membres de la Commission permanente du Pacte scolaire, présents à la Commission de l'Education nationale, priés de donner leur avis à ce sujet, estiment qu'il ne s'agit pas d'une modification essentielle; en effet, le principe du libre choix fixé à l'article 8 de la loi du 29 mai 1959 est sauvegardé, la proposition n'introduisant qu'une nouvelle modalité.

Het amendement wordt ingetrokken, daar het vervangen van het exclusief recht van de leerling door een met de ouders gedeeld recht aanleiding zou geven tot conflicten in het gezin zonder dat een hogere overheid het geschil zou kunnen beslechten.

Het ligt voor de hand dat het recht dat wordt verleend om op 18-jarige leeftijd een keuze te doen, niet met de ouders wordt gedeeld. Er wordt nochtans voorgesteld het bijwoord « uitsluitend » weg te laten, daar het als een pleonasme wordt beschouwd en de indruk zou kunnen wekken dat de nieuwe bepaling tegen de ouders gericht is en er de leerling zelfs toe zou aansporen tegen zijn ouders in te gaan.

Nu heeft de wetgever zich in dit geval laten leiden door de overweging dat de volwassen leerling zelf moet beslissen.

Het enig artikel wordt, na weglating van het woord « uitsluitend », aangenomen met 12 tegen 2 stemmen en 3 onthoudingen.

3^e De Regering heeft een amendement (Stuk n° 508/3) ingediend, waarbij een artikel 2 (nieuw) wordt toegevoegd.

Dit amendement strekt ertoe het voorstel aan te vullen m.b.t. de leerlingen van het psychisch-pedagogisch jaar van de officiële lagere normaalscholen en van de officiële middelbare normaalscholen.

De Minister verklaart dat dit amendement ertoe strekt aan de voornoemde categorieën volledig vrije keuze te geven en dat die vrijheid de mogelijkheid inhoudt of wel lessen in godsdienst, of wel lessen in zedenleer of wel geen van beide voornoemde leergangen te volgen. Die keuze wordt aan de leerlingen zelf overgelaten.

De bespreking van dit regeringsamendement heeft geen aanleiding gegeven tot een debat over de grond van de zaak, want dit debat is een logisch uitvloeisel van de bespreking van het enig artikel door de Commissie. Daarentegen stelden enkele leden de vraag of het regeringsamendement niet tot de bevoegdheid van de Vaste Commissie voor het Schoolpact behoort. Zo ja, hoeft het dan niet te worden voorgelegd aan die Commissie ? Zo niet, dient de titel van het wetsvoorstel dan niet te worden gewijzigd ?

De Minister merkt op dat, hoewel het normaalonderwijs in het algemeen onder de wet van 29 mei 1959 valt, artikel 8 van die wet, dat nu juist betrekking heeft op de vrije keuze, slechts van toepassing is op het lager normaalonderwijs, met uitsluiting van het psychisch-pedagogisch jaar van het lager normaalonderwijs.

De in het voornoemde artikel 8 bepaalde vrije keuze is niet van toepassing op het normaalonderwijs.

Bij dit amendement wordt de wet van 1959 niet gewijzigd, maar aangevuld.

Sommige leden vragen zich af of — zelfs wanneer men geen rekening houdt met het regeringsamendement — de Vaste Commissie voor het Schoolpact niet geraadpleegd moet worden omdat enerzijds het normaalonderwijs als zodanig onder de wet van 29 mei 1959 valt en anderzijds het enig artikel die wet wijzigd.

De Minister preciseert dat de Vaste Commissie slechts moet worden geraadpleegd voor een essentiële wijziging van de wet van 1959.

De leden van de Vaste Commissie van het Schoolpact, die aanwezig waren op de vergadering van de Commissie, en die men om hun advies ter zake had gevraagd, spraken de mening uit dat het hier geen essentiële wijziging betreft; het in artikel 8 van de wet van 29 mei 1959 bepaalde beginsel van de vrije keuze wordt immers niet aangetast en het wetsvoorstel voert slechts een nieuwe modaliteit inzake de bepaling van de keuze in.

La proposition de consulter la Commission permanente du Pacte scolaire est repoussée par 12 voix et 5 abstentions.

Le Ministre ne voit pas l'utilité de modifier l'intitulé de la proposition de loi.

En effet :

a) l'amendement ne modifie pas la loi du 29 mai 1959, il la complète;

b) le Conseil d'Etat préconise de ne pas trop charger les intitulés.

La Commission adopte la même attitude.

L'amendement gouvernemental est adopté par 14 voix contre 1 et 2 abstentions. La proposition dans son ensemble et telle qu'elle figure ci-après est adoptée par 13 voix contre 1 et 3 abstentions.

Le Rapporteur,
A. MAGNEE.

Le Président,
G. CRAEYBECKX-ORIJ.

Het voorstel tot raadpleging van de Vaste Commissie voor het Schoolpact wordt verworpen met 12 stemmen en 5 onthoudingen.

De Minister ziet het nut niet in om de titel van het wetsvoorstel te wijzigen.

Immers :

a) het amendement wijzigt de wet van 29 mei 1959 niet, doch vult ze aan;

b) de Raad van State beveelt aan de titel van de wetten niet te omslachtig op te stellen.

De Commissie sluit zich hierbij aan.

Het amendement van de Regering wordt aangenomen met 14 tegen 1 stem en 2 onthoudingen. Het voorstel in zijn geheel, zoals het hieronder is afgedrukt, wordt aangenomen met 13 tegen 1 stem en 3 onthoudingen.

De Verslaggever,
A. MAGNEE.

De Voorzitter,
G. CRAEYBECKX-ORIJ.

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION.

Article premier.

Il est inséré dans la loi du 29 mai 1959 modifiant la législation relative à l'enseignement gardien, primaire, moyen, normal, technique et artistique, un article 8bis libellé comme suit :

« Article 8bis. — Le choix du cours de religion ou de morale est du ressort de l'élève qui a atteint l'âge de 18 ans au début de l'année scolaire. »

Art. 2.

« Les cours de religion — morale organisés dans l'année psycho-pédagogique des écoles officielles de l'enseignement normal primaire (écoles normales primaires 2e cycle) et des écoles officielles de l'enseignement normal moyen sont facultatifs.

» Les élèves choisissent eux-mêmes s'ils suivent un des deux cours ou aucun des deux.

» Le cas échéant, les élèves choisissent entre les divers cours de morale ou de religion au début de l'année scolaire. »

TEKST DOOR DE COMMISSIE AANGENOMEN.

Artikel 1.

In de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de wetgeving betreffende het bewaarschoolonderwijs, het lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs wordt een artikel 8bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Artikel 8bis. — De keuze tussen de lessen in godsdienst en moraal komt toe aan de leerling die, bij het begin van het schooljaar, de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. »

Art. 2.

« De lessen godsdienst — zedenleer, georganiseerd in het psycho-pedagogisch jaar van de officiële lagere normaalscholen (lagere normaalscholen 2e cyclus) en in de officiële middelbare normaalscholen, zijn facultatief.

» De studenten kiezen zelf of ze of wel één van beide cursussen volgen, of wel geen van beide.

» In voorkomend geval kiezen de studenten bij het begin van het schooljaar tussen de verschillende cursussen zedenleer of godsdienst. »